

Մաֆային միություն՝ Ֆայասանի որեւէ նախագահ կարո՞ղ էր արկածախնդիր լինել

Մաֆային միություն մտնելու Ֆայասանի որոշումը բուռն ֆն-նարկումների ալիք բարձրացրեց: Կարծիքները սրամազոն են հակադրվում էին, ինչը սրամաքանակա է: Սակայն, ինչպես միշտ, այս անգամ եւս սարքեր մոտեցումները մեծ մասամբ դայմանավորված էին արտադրողների անձնակազմ, խմբային, կուսակցական, ֆաղափական ցանցերով: Մաֆային միության մեջ Ֆայասանի մտնելուն դեմ էին Եվրոմիության օժանդակության սարքեր ծաղրերում ընդգրկված, Եվրոպական կառույցներում աշխատող, Եվրոպական դրամաշնորհներով հասարակական կազմակերպություններ ստեղծած մարդիկ, ավանդաբար արեւմտյան աշակերտները ստացող կուսակցությունները: Նրանք Մաֆային միության կողմնակիցներին անմիջապես միջանկյալ «ռուսասերներ» անվանումով:

Տեսական առավելություններն ու թերությունները համարելով: Ընդ որում, ոչ միայն Մաֆային միությանը անդամակցելու կամ ԵՄ-ի հետ խոր եւ համադարձակ դաշինքի կնքման առումով, այլ նաեւ ներկա իրավիճակի:

Իդեալական սարքերակ կլինեք, եթե Ֆայասանը ընտրության առջեւ կանգնած չլինեք՝ Մաֆային միությանը անդամակցել, թե՛ ԵՄ-ի հետ խոր եւ համադարձակ համագործակցության համաձայնագիր կնքել: Ֆայասանի իշխանությունների հույսերը, որ դրանք հնարավոր է համաձայնել, ի դեմս էլան, նախ՝ Մոսկվայում, երբ նախագահ Սերժ Սարգսյանը համաձայնեց Մաֆային միությանը Ֆայասանի միանալուն, ապա դրան հաջորդած ԵՄ դաշնային հայտարարություններում, որոնք անընդունելի համարեցին Մաֆային միության մեջ լինելը ԵՄ-ի հետ նախաստորագրման դաշնակցության դաշնակցության կնքման հետ: Ի դեպ, Ռուսաստանի նախագահին ուղղված ֆննդա-ստորագրություններ՝ Ֆայասանին հարկադրելու մեղադրանքով, որքան սափ եղան, բայց զարմանալիորեն ոչ ոք չհնարեց ԵՄ դաշնայինների կրակ արձագանքել եւ դաշնակցության նախաստորագրմանը հրաժարվել: Նրանց մեկնաբանությունը, թե անհնար է միաժամանակ զսնվել երկու ազգացոսիներում, հիմնավոր չէր, քանի որ դեռ հստակ չէ, թե ի՞նչ է Մաֆային միությունը, եւ հայտնի չեն նրա մասնաճյուղերի չափերը: Յետեւաբար, ո՞վ կարող է հերքել, որ ԵՄ դաշնայինների անդամակցում կեցվածից առանձնապես չէր սարքերվում Ռուսաստանի նախագահի կեցվածից եւ դաշնակցությունը այս կամ այն կողմից, եւ եզրակացություններ էին արված միայն առկա ֆաղափական եւ սն-

Էժան խաղալիքներ հասարակության համար

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏԵՅԱՆ

Առիթ եղել է՝ անդադարձել ենք, որ մեր հանրային կյանքում վերջին մի ֆանի ամիսներին ներմուծվում են կեղծ օրակարգեր: Սա մեր սուբյեկտիվ տեսակետը կամ ֆնտազիայի կարելի կլինեք համարել, եթե ամեն օր նոր անհավանական թեմաներ ու մարդիկ չներմուծվեին մեր հանրային կյանք մի տեսակ գոլորտի բաց թողնելու առիթներ դառնալով եւ մոռացնելով մեզ սանջող գլխավոր թեմաները: Ասել է թե՛ հանրություն, ահա ֆեյդ խաղալիք, զբաղվիր, մինչեւ մենք ֆո խնդիրները լուծենք կամ չլուծենք: Կներեք բայց սրանադորտի թանկացման խնդիրն էլ, թեւ իբր վերջին օրվանում սն-տեսական հիմնավորումներ եղան, այդ թեմաներից է թվում հակադրություն հիմա, այլապես ա-

ռաջին ռաունդում թանկացման դեմ բողոքի հանրության թունդ արձագանքը կարող էր հուշել մեր ֆաղափային դեկա-վարությանը՝ զերծ մնալ առայժմ այդ թեմայից եւ սղասել մինչեւ զարուն:

Տես էջ 8

Մահակ սարկավազ Սուֆիասյան. «Տոգեւոր վերակառուցման ժամն է»

Մահակ սարկավազ Սուֆիասյանը դասաբան է, Ֆայասանյայց առավելակազմ եկեղեցու մասնագետ, դասավանդում է Փարիզի Կաթոլիկ ինստիտուտի կից Էկոմենիկ ռուսումնասիրությունների բարձրագույն ինստիտուտում: Սորեւ թարգմանաբար ներկայացնում ենք նրա հետ «France-Arménie» ամսագրի սեպտեմբերյան համարում տղազրված հարցազրույցը: Մանավանդ այս օրերին, երբ Սուրբ Էջմիածնում գումարվում է Հայ եկեղեցու Երկհարյուրամյա դարձակազմ ժողովը, կարծում ենք, որ մեր ընթերցողներին կհետաքրքրեն հարցազրույցում արձարվող հարցերը:

- Կաթողիկոսն արդյոք իրավունք ունի՞ «կարգալուծ անելու» որեւէ ֆահանայի: Հանուն ո՞ր կանոնակազմ եւ հոգեւոր օրինակակազմի:

- Այո, ակներեւաբար նա ունի աղ իրավունքը: Ներկայիս երկու կաթողիկոսները՝ Պարթևոս Բ եւ Արամ վեհափառները, ունեն որեւէ ֆահանայի իր «աշխարհիկ վիճակի վերադարձնելու» իշխանություն: Սակայն այստեղ եւս ձգտել կանոնների բացակայությունն է նդասել եւ հավերժացրել կանոնական ամուր հիմքերից զուրկ այդ գործելակերպը: Զահանային դաշնակազմ անելու, ինչպես նաեւ նրան հոգեւորականի կարգավիճակից զրկելու իշխանությունը, որն այսօր Եւրոպայում է միայն կաթողիկոսներին, հիմնված է «Պոլոժեցի» 1836 թվականից Ֆայաս-

սանի եկեղեցուն ռուսների դարձարած «կանոնադրության» վրա, որի նդասակն էր ավելի լավ վերահսկել մեր եկեղեցու գործունեությունը, հնազանդ դառնել եւ դարձնել ցարական կայսրության դեմակազմ մեթոդի դեմակազմ 19-րդ դարավերջի եւ 20-րդ դարի փաստորեն բոլոր կաթողիկոսները դեմ էին այդ տեսիսին, որը հաշվի չէր առնում ո՞չ Կանոնական իրավունքը, ո՞չ էլ Ֆայասանյայց եկեղեցու ավանդույթները: 1917 թ. փետրվարյան հեղափոխության դաշնակազմից ներքո Գեւորգ Ե կաթողիկոսը, որը մեր հայրադեմների մեջ ամենաազգասականը չէր, Ռուսաստանի ժամանակավոր կառավարությունից խնդրեց անմիջապես չեղյալ հայտարարել այն, ինչը եւ կատարվեց:

Տես էջ 4

ՄԱԿ-ի տեսչներն այսօր կվերադառնան Սիրիա

ՄԱԿ-ի միջազգային տեսչները սեպտեմբերի 25-ին Սիրիա կվերադառնան ֆնմիական զեմֆի օգտագործման դեմոստրի ֆնմությունը Եւրոմիակցելու: Այդ մասին երեկ հաղորդեց Ֆրանստրես գործակալությունը՝ վկայակոչելով ՌԴ ԱԳՆ աղբյուրներ:

«Մենք գոհ ենք, որ ՄԱԿ-ի տեսչներին վերադարձնելու մեր հետեւողական կոչերը արձագանք գտան: ՄԱԿ-ի փորձագետների խումբը Դամասկոս կմեկնի սեպտեմբերի 25-ին», հայտարարել է ՌԴ փոխարտգործնախարար Սերգեյ Լյաբլովը:

Իրանը ստացավ Բուլեհի աէկի առաջին էներգաբլոկը

Ռուսները Եւրոպայում ամենաարագ արձարված Բուլեհի աէկի առաջին էներգաբլոկը, հաղորդում է ՌԻԱ գործակալությունը:

«Ռուսաստան» դեկտրոէրգիայում գործակալությանը հայտնել են, որ ստորագրված երկրորդ արձարագության համաձայն, կայանը երկու սարի երաշխիքային ժամկետի մեջ է. մի խումբ ռուսաստանցի մասնագետներ այնտեղ կմնան տեղական անձնակազմին խորհուրդներ տալու նդասակով:

Իրանում աէկի Եւրոպայում արձարված էին 37 սարի: Դեռ 1975-ին աէկի Եւրոպայում արձարված սկսել էին գերմանացիները, բայց 1979 թ. Իսլամական հեղափոխությունից հետո Գերմանիան միացել էր ԱՄՆ-ի հակաիրանական դաշնակազմից: Նախագիծը ստեղծվել էր: Իրանի բնակչությունն աճում էր, նավթի ու զագի համաձայնեցող դաշնակազմ էին ավելի ու ավելի Եւրոպայում: Ի վերջո Ռուսաստանն ու Իրանը ստորագրել էին համաձայնագիր խաղաղ առնմի ոլորտում համագործակցելու վերաբերյալ:

Ներկայումս աէկի Եւրոպայում գործում է BBՁ-1000 Տիմի ռեակտոր: Իրանական անձնակազմը դրակցիկա է անցել Նոլովորոնեժում եւ Բալակոլյում: Բուլեհի առաջին էներգաբլոկը Իրանի Եւրոպայում արձարվող էր: Եւրոպայում արձարված 7 մլրդ կվտ/ժամ էլեկտրաէներգիա:

հազար ժամվա աշխատանքից հետո:

Եւրոպայում վերջնականապես Իրանական կողմին կփոխանցվի երկու սարվա երաշխիքային փորձարկումներից կամ 7

Ի դեպ, ռուսաստանցի մասնագետները գուցե վերջնականապես չհեռանան Բուլեհից, քանի որ արդեն դաշնակազմակազմություն է ձեռք բերվել աէկի 2-րդ էներգաբլոկի կառուցման վերաբերյալ: «Կոմերսան» թերթը սեպտեմբերի 11-ին գրեց, որ ՌԴ նախագահ Վլադիմիր Պուտինը կարգադրել է սկսել Բուլեհի 2-րդ էներգաբլոկի Եւրոպայում կառուցումը: Պ. Բ.

Տես էջ 3

ԳՅՈՒՄԻ

Բաղափառեսարանում կներդրվի մեկ դասուհանի սկզբունք

Գյումրու ֆաղափառեսարանում սկսում է ներդրվել ֆաղափառեսարանի դիմումների քննարկության էլեկտրոնային համակարգը՝ «մեկ դասուհանի» սկզբունքը: Մինչև այժմ հանրապետության բազմաթիվ դասարաններում կիրառվում էր զսած այս համակարգը, դասաստիանսունների հավաստամբ, մի քանի անգամ փոփոխվել էր և այժմ, ամենակարևորը՝ վերահսկելի է դարձնում յուրաքանչյուր փաստաթղթի քննարկումը, որին համացանցով կարող է հետևել դիմումատու ինքը, բացի այդ ֆաղափառեսարանը չեն օգտվում բաժնիների դասարանների հետ, ինչը նվազեցնում է կոռուպցիոն ռիսկերը: Դիմումին օրենքով սահմանված ժամկետում չդասաստիանսունները դեմում դասարանի դասաստիանսունները:

վության կենթարկվի: Դեռևս քննարկվելու համար ներդրվել է նաև հերթերի կառավարման էլեկտրոնային համակարգը, ֆաղափառեսարանում սրանադրվելու են դիմումների օրինակելի ձևաթղթեր: Բաղափառեսարանում Սամվել Բալասանյանը նշել է, որ գործընթացը վերահսկվելու է անձամբ իր կողմից: «Հիմա փորձական քննարկում է, մինչև հունվար, - ասել է նա - կարող են լինել ինչ-ինչ թերացումներ, քանի որ բաժնիները նոր են սովորում այս կերպ աշխատել: Բայց սարվա սկզբից արդեն ամբողջովին կունենանք մեկ դասուհանի սկզբունքը»: Դրա համար ֆաղափառեսարանի աշխատակիցները նաև համադասաստիանսունները են անցնելու:

Գյումրու դասվիրակությունը Զինասանում կնասնակցի «Եվրասիական սնեսական ֆորում 2013»-ին

Զինական կողմի հրավերով սեպտեմբերի 24-ից 27-ը Գյումրու ֆաղափառեսարանում Սամվել Բալասանյանի գլխավորած դասվիրակությունը Զինասանի Սիան ֆաղափառեսարանում կնասնակցի «Եվրասիական սնեսական ֆորում 2013»-ին: Այս մասին երեկ տեղեկացրել է ֆաղափառեսարանի դասարանի կալեքը: Այս սարվա հունիս ամսին Սիան ֆաղափառեսարանում կնասնակցի «Եվրասիական սնեսական ֆորում 2013»-ին:

դասվիրակությունը ժամանել էր Գյումրի, եւ այդ այցի ընթացքում երկու ֆաղափառեսարանի համագործակցության համաձայնագիր էր կնքվել, նրանք հռչակվել էին ֆուլ ֆաղափառեսարանի քննարկումներում նախատեսված էր Գյումրու ֆաղափառեսարանի ելույթը, ինչպես նաև համադասարանի կողմից իրականացվող ներկայացուցչության հետ:

«Շիրակ կենսոնը» կոչ է անում ձնռան վառելիքով աջակցել գյումրեցի սնակաբնակ ընտանիքներին

Գյումրիում արդեն աճանալի դարձել է, սնակային ավանների բնակիչները սկսել են վառարաններ տեղադրել, բայց նրանցից շատ քիչերն է հաջողվել վառելիքի ձեռք բերել: Տնակաբնակ հարյուրավոր ընտանիքների համար, ինչպես նաև Գյումրու «Շիրակ կենսոնը» հասարակական կազմակերպության արածած հաղորդագրությունում, կրկին ձնռան վառելիքի հայթայթման վայրեր են դարձել աղբանոցներն ու ֆաղափառեսարանի թփուղները: Տասնյակ ընտանիքներ թեև անբողջ ամառ հավա-

բել են ձեռք բերել ընկած իրերը՝ դասարաններ, թուղթ, հնամաշ կոշիկներ, անվաղողեր, շոտեր եւ այլն, սակայն այդ ամենով կարողանան ընդամենը հաճախել օրը մի կերպ սափացել իրենց խոնավ ու քաղցր դուրս եկած վազոն-սնակները: «Թեև «Շիրակ կենսոնը» ամերիկահայ բարերար Էլվիս Մադաթյանի օժանդակությամբ կուսակցել է եւ բաժանելու է որոշակի ֆանդային վառելիքի, սակայն ընդամենը մեկ հովանավորի օժանդակությամբ բավարար չէ՝ աղբանոցներ գնել առավել անմխթար վի-

ձակում գտնվող կարիքավոր անօթեան ընտանիքների վազոն-սնակները ջեռուցելու համար անհրաժեշտ վառելիքային նվազագույն չափաբաժին: Շիրակի առանձնապես ցրտաշունչ ձնռան նախատեսված մեկ հայրենակիցներին կոչ ենք անում աջակցել Գյումրու սնակային ավաններում բնակվող առավել անաղաղակ ընտանիքներին՝ նրանց կացարաններում գնել նվազագույն ջեռուցումն աղաղակելու համար»,- ասվում է կենսոնի արածած կոչում: Գ. Մ.

Մարվեց Ավրոսա Մարդիգանյանին նվիրված նամակահիշ

Սեպտեմբերի 24-ին, մեծ եղբոր 100-ամյակին ընդառաջ, մարվում էր քննարկության մեջ էր դրվում «Ավրոսա Մարդիգանյան» 1 նամակահիշով գեղաթերթիկը: Նամակահիշի մարումն իրականացրին Գրադարանի եւ կաթի փոխնախարար Անդրանիկ Ալեքսանյանը, Հայփոսթ քրասթ մեմբերների գլխավոր սեփականատեր Գրադարան, Հայփոսթ ՓԲԸ գլխավոր գործադիր սեփականատեր Գրադարան Հայկ Ավագյանը, Հայաստանի ֆիլատելիստների միության նախագահ Հովիկ Մուսայեյանը, Հայոց ցեղասպանության ինստիտուտ-թանգարանի սեփականատեր Հայկ Դեմոյանը:

նությունների մասին: Արցախյան Մարդիգանյանը՝ հայկական ժամանա դ'Արկը, ինչպես նաև անվանեցին ԱՄՆ-ում, կրելով երկու սարվա մոնոգրամային սարվա սարվա մոնոգրամային սարվա եւ փախչելով թուրք Քեմալ էֆենդիի հարեմից, երկար թափառումներից հետո 1917 թ. զարման սկզբներին հասավ Երզրում, այնտեղից անցավ Պետերբուրգ, ապա եւ՝ ԱՄՆ, Նյու Յորք, ուր բնակություն հաստատեց: «Դոնոսված Հայաստան» գիրքն արդեն դասարան էր, երբ 1918 թ. Կալիֆոռնիայում, ամերիկյան Մեթոդիկոն Մեյեր կինոընկերությունում ռեժիսոր Օսկար

1918 թ. Նյու Յորքում անգլերեն լեզվով լույս տեսավ Հայոց ցեղասպանության ակամատեսի առաջին փաստավերագրական հուշագրություններից մեկը՝ «Դոնոսված Հայաստան» խորագրով, ուր հեղինակը՝ ցեղասպանությունը վերադարձնող չնկածագի Արցախյան (Ավրոսա) Մարդիգանյանը, դասարան էր ամբողջ ճանապարհի իր սարսափները: Կորցնելով ծնողներին, փոխելով ու երեք եղբայրներին, որոնք գազանաբար ստանվեցին իր աչքերի առջև, 14-ամյա Արցախյան սարագրության ընթացքում խոստանվել ու դասվազրկվել էր թուրք եւ ֆուրդ դասարանների ու ցեղապանների հարեմներում. նա դասարան էր իր տեսած արյան խախտումների ու մարդկային դասվազրկումից դուրս դաժա-

Ափիլը նկարահանեց «Հոգիների աճուրդ» համբ ֆիլմը, որը Սեփեղեղի մասին դասարան առաջին գեղարվեստական կինոնկարն էր: Ֆիլմն առանձնահատուկ էր նրանով, որ սցենարի հեղինակն ու գլխավոր դերակատարը հենց ինքը՝ Արցախյան Մարդիգանյանն է, ով նաև մեծադիպար աջակցել է ինչպես դերասանների հագուստների եւ կերպարների ստեղծման, այնպես էլ տեսարանների ձգարի վերաստիման աշխատանքներին: Գեղաթերթիկում դասվազրկված են ԱՄՆ-ում 1918 թթ. նկարահանված եւ 1919 թվականին ԱՄՆ-ում առաջին անգամ ցուցադրված «Դոնոսված Հայաստան» գեղարվեստական ֆիլմի ազդը, ցեղասպանությունից մազադուրծ փախսականների նկարներ:

Չավախահայության նախասիրությունը դեռ հստակ չէ

Աժ դասարանավոր, «Վիրահայերի միասնություն» հայրենակցական միության նախագահ Տաճաս Վարդապետյանը հոկտեմբերի 27-ին Վրաստանում կայանալիք նախագահական ընտրությունների վերաբերյալ ասում է՝ ցանկալի է, որ Վրաստանի նախագահ դառնա այն թեկնածուն, որը ջերմ հարաբերություններ կդառնա մի ինչպես Հայաստանի, այնպես էլ Հայաստանի գործընկերությունների հետ: Երեկվա առույտի ժամանակ Տաճաս Վարդապետյանը նաև ցանկություն հայտնեց, որ Վրաստանը նույնպես մեծի Մախախի միություն, որդեսգի սարածաքաղանում սիրի ներդառնակ մթնոլորտ: Առույտին նախորդող օրը բանախոսը հեռախոսագրույց էր ունեցել Վրաստանի նախագահի խորհրդակցանի հետ եւ իմացել, որ 9 թեկնածու դասարանապետ արդեն գրանցվել են: Ըստ Տաճաս Վարդապետյանի՝ դեռ ընդգծված չէ, թե ո՞ր թեկնածուի հան-

դեղ է վիրահայության համակարգը: Իսկ թե՞ դասարաններում կլինի 3 թեկնածուի՝ Նինո Բուրջանաձեի, Մարգվելավիլիի եւ Բագրատի միջեւ: «Վիրահայերի միասնության» նախագահը կարծում է՝ թե՞ հաղթանակի վառչառի Իվանիլիի թիմը, ապա նրանց սլած խոսումները կիրականան ավելի վստահ ֆայլերով, կիրականան նաև վիրահայերի սլած նրանց խոսումները: Իսկ այսօրվա դրությամբ թեկնածուներից յուրաքանչյուրը կուզենա, որ վիրահայությունը ջերմ լինի իր հանդեպ: Տաճաս Վարդապետյանի փոխանցմամբ՝ նախորդ ընտրությունների ժամանակ վիրահայությունը համախմբվել է մեկ թեկնածուի շուրջը, բայց այս անգամ դասարանը հակառակն է: Տաճաս Վարդապետյանը ընտրությունների ելը չի կարողորոշում, սակայն չի բացառում, որ կարող է լինել նաև երկրորդ փուլ, որի ժամանակ ջավախահայերի նախասիրությունները կերեւան ավելի հստակ: Ի. Պ.

Թալիսական արժանա առաջնորդը՝ Երեւանում

Երեւան է ժամանել Թալիսական արժանա առաջնորդ, 1993թ. Թալիս-Մուրադյան Հանրապետության նախագահ Ալաֆրան Ալաֆարի Հունմաթողան (հանրությանն առավել հայտնի գնդապետ Հունմաթողանունով): Այցի հիմնական նպատակը ԵՊՀ իրանագիտության ամբիոնում «Թալիսագիտություն» մագիստրական ծրագրի բացման արարողությանը մասնակցելն ու դասախոսությամբ հանդես գալն է: Ալաֆրան Հունմաթողանը թալիսական ազատագրական արժանա մեջ առավել կենտրոնացված ֆայլերի կողմնակից է եւ Թալիսական անկախության հասնելու ճանապարհը տեսնում է Արբեղանի Հանրապետության կոնֆեդերացիան մեջ՝ անհրաժեշտության դեմում ընդհուդ լիակատար անկախություն: Հայաստանյան այցի ընթացքում Ա. Հունմաթողան հանդիպումներ կունենա Գր հասարակական-ֆաղափառ եւ գիտական քննարկող ներկայացուցչների հետ: Այցի երկու օրերը նա անցկացնելու է Արցախում: Նախատեսվում է նաև հանդիպում Արցախի դեմական համալսարանում, որտեղ հանդես կգա դասախոսությամբ:

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակության ԻԲ սարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ
Երեւան 0010, Հանրապետության 47
e-mail: azg@azg.am, azg2@arminco.com
www.azg.am
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՎԵՏԻՍԵԱՆ հեռ. 060 271117
Խմբագիր
ՊԱՐՈՅՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ հեռ. 060 271113
Հավաքագրություն (գովազդ) հեռ. 582960
060 271112
Լրագրողների սենեակ հեռ. 060 271118
Հանակարգ, ծառայութիւն հեռ. 060 271115
Շուրջօրյա լրատվական ծառայութիւն
հեռ. 060 271114, 010 529353
Հանակարգային ծառայութիւն՝ «Ազգ» թերթի
Թերթի միջերի ամբողջական թէ մասնակի արտատրումները տրագիր մանուկի միջոցով, ռադիոհեռուստատեսությամբ կամ համացանցով, առանց խմբագրութեան գրաւոր համաձայնութեան խստիւ արգելու են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրաւունքի մասին օրէնքի: Նիւթերը չեն գրախօսուում ու չեն վերադարձուում:
Գ. տառով յորդանները գովազդային են, որոնց բովանդակութեան համար խմբագրութիւնը դասախոսութեան չի կրում:
«AZG» Daily NEWSPAPER
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 0010

Ժամադրություն Ելիսեյան դաշերում

Հայաստանի նախագահը անցյալ օրերին Սոչիում էր: Հիշեցնենք, սա այս անվա 25 օրերի ընթացքում Սերժ Սարգսյանի երրորդ այցն էր Ռուսաստանի Դաշնություն: Ընդ որում, դրանցից միայն մեկի՝ սեպտեմբերի 3-ի այցի ընթացքում, սեղի ունեցավ Սարգսյան-Պուտին հանդիպումը: ՌԴ նախագահը առանձին չհանդիպեց Սերժ Սարգսյանին ոչ Մոսկվայում նորակառուցված Սուրբ Պայծառակերտություն եկեղեցու օծման արարողության ժամանակ, ոչ էլ Սոչիում կայացած ՀԱՊԿ երկրների նախագահների զագաթաժողովի Երջանակներում:

ՀԱՊԿ զագաթաժողովին ել այնտեղ ՀՀ նախագահի ունեցած ելույթի որոշ դրվագներին «Ազգը» երկվա համարում արդեն անդրադարձել է: Նշենք միայն, որ զագաթաժողովի Երջանակներում Սերժ Սարգսյանը հանդիպել է Բելառուսի նախագահ Ալեքսանդր Լուկաշենկոյին, այն էլ խոսելու «Մաքսային միությանը Հայաստանի անդամակցության գործում Բելառուսի աջակցության մասին»:

Ինչն էլ, այն ընթացքում, երբ ՀՀ նախագահը, թերևս անմախաղեղ, ոչ լրիվ անվա ընթացքում երեք անգամ եղավ Ռուսաստանում, Հայաստանը տոնեց իր անկախության տոնը: Սեպտեմբերի 21-ին նախագահ Սարգսյանը ստացավ մի շարք շնորհակալագրեր և շնորհակալագրեր սարքեր երկրների նախագահներից (ի դեպ, Մոսկվայի ֆառաբաղես Սերգեյ Սոբյանինը Հայաստանի անկախության օրը չի շնորհակալել): Այդ շնորհակալագրերից ուսագրավը Ֆրանսիայի նախագահ Ֆրանսուա Օլանդի ուղերձն է: Այնտեղ նախագահ Օլանդն, իհարկե, շնորհակալում է Սերժ Սարգսյանին Հայաստանի անկախության տոնի կաղանկությունը և

նշում է. «Ուրախ կլինեի սարածաբանային ու երկրորդ հարյուր ամյակի Ձեզ հետ (նկատի ունի՝ Սերժ Սարգսյանի հետ) Փարիզում»: Ֆրանսիայի նախագահի ուղերձի այս դրվագն ամենուրեքավն է, ել տես թե ինչու:

Անցյալ տարվա աշունը Սերժ Սարգսյանը ղեկավարում էր: Այդ այցելությունից հետո ԱԳ նախարար Էդվարդ Նալբանդյանը հայտարարեց, որ զալի սարի, այսինքն՝ այս սարի, սղասում ենք Ֆրանսիայի նախագահ Ֆրանսուա Օլանդի ղեկավարում այցը Հա-

յասան, «որը անկասկած ել կարելու հանգրվան կլինի մեր հարաբերությունների զարգացման համար»: Հետևաբար, Փարիզում ղեկավարում այցի ժամանակ ՀՀ նախագահն իր ֆրանսիացի գործընկերոջը հրավիրել է ղեկավարում այցով ժամանել Երևան, հակառակ դարձադարձ Նալբանդյանը նման դաշերում հայտարարություն չէր արել: Ավելին, Ֆրանսուա Օլանդն ընդունել է այդ հրավերը, այլ դարձադարձ ՀՀ ԱԳ նախարար վասախար չէր հայտարար, թե «հաջորդ սարի մենք սղասում ենք նախագահ Ֆրանսուա Օլանդի ղեկավարում այցը Հայաստան...»:

Ուրեմն ինչ է ստացվում հիմա: Օլանդը, Սերժ Սարգսյանին հրավիրելով Փարիզ, փաստացի մերժում է ՀՀ նախագահի հրավերը՝ ղեկավարում այցով ժամանելու մեր երկիր: Այս համատեղում նկատենք, որ ի սարբերություն ղեկավարում այցով մեր երկիր ժամանած նախագահ Սարկոզիի, նախագահ Օլանդն այդքան էլ ակտիվ չէ ֆրանսիական արտաքին ֆառաբաղեսության հարավկովկասյան ուղղություն մեջ: Օլանդն ավելի շատ սարված է համաեվրոպական ֆառաբաղեսությամբ:

Մյուս կողմից, զաղանի չէ, որ Ֆրանսիան եվրոպական այն ֆիչ երկրներից է, որոնք մեծ ավանդ ունեն Հայաստանի եվրոմոնեգրացման գործընթացներում, այլ կերպ ասած՝ Փարիզը Հայաստանի կողմին է մեր երկրի եվրոպական ճանաղարհին, այդ ճանաղարհը ինչ-որ առումներով բացելով Հայաստանի առջե: Հետևաբար, «ընտելվ» Մաքսային միությունը ել դրանով իսկ մերժելով լայն եվրոմոնեգրումը՝ Հայաստանը փաստորեն լավ վիճակի մեջ չի դնում Ֆրանսիային:

Արդեն այս դարձադարձում նախագահ Օլանդը ել դաշերում կարի ունեն Հայաստանի հետ դաշերում հարաբերությունների հսակեցման ու դարձաբանումների: Դրանք ստանալ Երևանում Օլանդը, ինչպես հակադասում, չի դաշերում, ֆանի որ ԵՄ առանցքային երկրներից մեկի դեկավարի համար այլ բան է այցելել, այն էլ ղեկավարում այցով «մաքսային» երկիր, բոլորովին այլ բան է այդ երկրից դարձաբանումներ ստանալ ել վերամշակել նրա հետ հարաբերությունները սեփական երկրում՝ Ելիսեյան դաշերում:

ՆՈՒՆԻ ԱՖՅԵ

Մաքսային միություն՝ Հայաստանի որեւէ նախագահ կարող էր...

1-ին էջից
Այժմ՝ Հայաստանի ներկա իրավիճակի ել Մաքսային միության ու ԵՄ ասոցիացման դայմանագրով նախատեսված կարգավիճակների առավելությունների ել թերությունների մասին:

աբար նաեւ դարձաբանում դաշերում վերսկսելու Ադրբեյջանի վախը: Միթե բարդ է հասկանալ, որ Հայաստանի որեւէ նախագահ չէր կարող անտեսել թեկուզ միայն այս հանգամանքը, դիմել արկածախնդրության ել մերժել Ռուսաստանի առաջարկը կամ դաշերում, կամ զուցե շանաժող: Սակայն սա միակ դաշերում չէր Մաքսային միությանը համաձայնելու:

թյունը աղեսաբեր կարող էր լինել մեզ համար:

Եթե վերոնշյալ գործոններով համեմատություններ անցկացնենք ԵՄ-ի հետ ասոցիացման դայմանագրի հետ, աղա դարձաբանում համեմատելու ոչինչ չկա: Եվրոպան ինքը կախում ունի ռուսական զագից ել ձգում է այլընտրանք գտնել, հետևաբար մեզ չէր կարող աղա-հովել զագով ել ընդհանրաղես Երջանակներով, այդ թվում նաեւ միջուկային վառելիքով: ԵՄ-ը մեզ չէր առաջարկում նաեւ անվսանգություն համակարգ:

Ռուսական զագի զնի բարձրացումից հետո սկսեցինք մեղաղրել այդ երկրի ել մեր իշխանություններին, որ ռազմավարական գործընկերները այդպես չեն վարվում ել այլն: Հայաստանի կառավարությունը հայտարարեց, որ սուբսիդավորելու է զագի զնի 30 տոկոսը: Դա սարեկան 150 մլն դոլար է: Որեղեղից էինք այդ գումարը վճարելու: Մեր հասարակության մեջ բացակայում է ընկալումը, որ ամեն ծառայություն ել աղարան ունի իր արժեքը: Հայաստանի՝ Մաքսային միության մեջ ընդունվելու որոշումը, առանց լրացուցիչ ջանքերի արդեն սարեկան 150 մլն դոլար չվեց մեզ: Ռուսաստանը համաձայնվեց դա փոխհատուցել, իսկ հետագայում էլ դա սեղի կունենա Մաքսային միության ընձեռած հնարավորությունների միջոցով: ՌԿ կարող է ասել ինչպես կվարվեր Ռուսաստանը, եթե Հայաստանի որեւէ նախագահ մերժեր նրան: Այսպես ասենք, զագի զնից հաստատ չէր սուբսիդավորի, այլ, ամենամեղմ դեղում, ավելի կբարձրացներ, ինչպես ել մասակարարվող զեքին, միջուկային վառելիքի զեքեր: Իհարկե, այնպես չէր լինի, ինչպես Վրաստանի հետ, երբ այդ երկրի նախագահը արկածախնդրության դիմեց, որի հետեւանով ֆիչ էր մնում երկրի մայրաղաղաղ կորցնել, բայց կորցրեց միայն Աբխաղան ել Հարավային Օսիան, բայց Ռուսաստանի վերաբերմունքի անգամ ամենամեղմ փոփոխու-

«Արեւելյան գործընկերության» Երջանակներում ԵՄ-ը 2011-2013-ի համար Հայաստանին սրամարդել է 157 մլն եվրո, որոնք ուղղվեցին մեր երկրի մրցունակության բարելամանը, սեխնիկական աջակցությանը, մաքսային համակարգի բարեփոխումներին, սղառողների իրավունքների դաշերումությանը, սննդամթերքի անվսանգության ստանդարտների համաղասասխանեցմանը եվրոպական չափանիւներին, դաշարավական համակարգի բարեփոխումներին, ընտրական գործընթացների բարեփոխումներին, կրթական ծրագրերին ել այլն: Անկասկած, այս ծրագրերը օգտակար եղան մեր երկրի համար, ել այս ուղղություններով հետագա համագործակցության խորացումը, ինչը նախատեսված էր Ասոցիացման դայմանագրով, լրացուցիչ հնարավորություններ էր սեղծում Հայաստանի սնտեսության զարգացման համար: Սակայն ակնհայտ է, որ այս ամենը հնարավոր չէ փոխել անվսանգության երաշխիքների, զագի, միջուկային վառելիքի հետ: Սակայն, ինչպես դարձավ ավելի ուշ, միայն ֆառաբաղես բաղաղիչով չէր դայմանավորված Հայաստանի՝ Մաքսային միությանը նախաղասվություն սաղը:

Մաքսային միությանը միանալու ընձեռած հնարավորություններով Հայաստանի սնտեսական աճն ավելանալու է լրացուցիչ 4 տոկոսով, հետագայում ել 2,5 տոկոսով, այսինքն՝ ընդհանուր առմամբ հավելյալ 400 մլն դոլարով, երբ ԵՄ-ի ասոցիացման դայմանագիրը երկարաժամկետ կսրվածով 2,3 տոկոս լրացուցիչ աճ է կանխատեսում, որը գումարային առումով զնախատեսվում է մոտ 150 մլն դոլար: Նորից շեշտենք, որ միայն զագի զնի մեջ սարեկան այդ նույն չափով գումար ենք խնայում: Միաժամանակ, ռուսական կողմը խոստանում է խոշոր ներդրումներ, ինչը կավելացնի Հայաստանի նաեւ սնտեսական անվսանգությունը՝ 500 մլն դոլար կներդրի Իրան-Հայաստանի երկաթուղու կառուցմանը, 100 մլն դոլար՝ հյուսիս-հարավ ճանաղարհին, ինչպես նաեւ նավթամթերքների սեղափոխման, ասոնակայանի գործունեության ել նոր ասոնակայանի կառուցման, «Նաիրիսի» վերազինման ու գործարկման համար, որոնց ներդրումների չափը դեռեւս հսակեցված չէ:

վորված Ռուսաստանը ղեկ է կասարի իր խոստումները, աղակցի Հարավային Կովկասում իր միակ դաշերակցի ռազմական ել սնտեսական անվսանգությանը:

Կարծում ենք հարցեր կառաջանան, իսկ ռուսական կողմը կկասարի՞ այդ ներդրումները: Միջողեսական հարաբերություններում, համեմայն դեղա, երկու երկրների նախագահների մակարղակով արված հայտարարությունների զոնե հիմնական մասը կասարվում է: Բացի դրանից՝ Ռուսաստանի համար ել Հայաստանը ռազմավարական նշանակություն ունի: Այնպես չէ, որ միայն Ռուսաստանն է մեզ ղեկ, մենք էլ ենք Ռուսաստանի ղեկ: Սակայն եթե մեզ համար Ռուսաստանի հետ ռազմավարական գործընկերությունը կենսական հարց է, աղա՝ Ռուսաստանի համար այս սրածաբանում իր ներկայությունը դաշերում: Ռուսի հենց սրանով էլ դայմանա-

Եվ վերջում կցանկանայինք անդրաղառնալ Հայաստանի՝ Մաքսային միության մեջ մտնելով իր անկախությունը կորցնելու Ելիսեյանի հարց, ինչն էլ Բելառուսում կամ Դաշերում ստանում չեն մաշծում, որ իրենք անկախություն են կորցնում: Հայաստանը շարունակում է ունենալ իր բանակը, անվսանգության ծառայությունը, ուսիկանությունը, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրաղեսության հետ սերս կաղերն ու անսասան դիրորոշումը, դրամական միավորը, ինքնուրույն դրամավարկային ֆառաբաղեսությունը: Վերջինիս վրա հասկաղես կցանկանայինք շեշտաղրում կասարել: ԵՄ անդամ երկրներից ոչ ոք չի կարող ինքնուրույն դրամավարկային ֆառաբաղեսությունը կառուցում, ել այդ ֆառաբաղեսությունն իրականացնում է Եվրոպայի կենտրոնական բանկը: Ուրեմն Ֆրանսիան կամ Գերմանիան անկախ չեն: Ենթաղրենք սրանք խաղի կանոններ թելաղրողներն են, այդ դեղում, օրինակ՝ Լաւիլան, Լիսվան, Եսոնիան կամ, առավել եւս, Բուղարիան ու Ռումինիան անկախ չեն: Եթե անկախ չեն, աղա Հայաստանն ինչն է ձգի ԵՄ անկախությունը կորցնելու համար: Եթե անկախ են, աղա Հայաստանն իր Կենտրոնական բանկով ել դրամական միավորով առավել եւս անկախ է ել անկախ կլինի նաեւ Մաքսային միության մեջ մտնելու դեղում: Կարծում ենք՝ սրամաբանական առարկություններ այստեղ դարձաղես գոյություն չունեն:

Բարեկարգում

1-ին էջից

Իրականում, Կանոնագրի եւ ավանդական եկեղեցիների մեծամասնության սովորույթների համաձայն, թեմական եպիսկոպոսներին է շնորհված իրենց թեմերի հոգեւորականներին ձեռնադրելու եւ «աւխարհիկ վիճակին վերադարձնելու» իրավունքը: Ծխական ֆահանգների եւ թեմական առաջնորդների ընտրության սկզբունքը նույնպէս Յայ եկեղեցու յուրօրինակություններից մեկն էր, որը ռուսական միապետական կայսրության դաշնային «Պոլոժենիե» կազմողները, անկարող էին ընթացել կամ ընդունել: Առաջնական ժամանակներից ժառանգված այդ սկզբունքը այսօր դարձել է սոսկ հիշողություն, մոռացված յուրաքանչյուր հոլովման արդուսակ, որի հետք մնում էր կարողանում են գտնել ձեռնադրման արժեքներում: Իրոք ժողովուրդը այսօր եւս խորհրդանշական մասնակցություն է ունենում այդ ծեսերին,

ֆան մեկ դար դառնալուց, եւ «Եկեղեցիները դառնալուց անջատելու օրենքներ» շուրջ 20-րդ դարի սկզբին ծավալված գաղափարախոսական կասաղի մարտերը: Գաղափարախոսության դրոշմը Ֆրանսիայում ծնված հայերի երեք-չորս սերունդների ինտեգրման կասարյալ միջոց դարձավ, բայց միաժամանակ եղավ այն «մեքենան», որը նրանց կրեց իրենց հայրապետների դասնությունից եւ մշակութային ու հոգեւոր ժառանգությունից: Այդ դրոշմը կաղապարվելով՝ նրանք ստացան Ֆրանսիայի հիմնական դիվերսիոն առաջնորդները՝ «գաղղիացի նախնիները», «Ֆրանսիան կերտած 40 արհմերթ», Լուսավորչների փիլիսոփայությունը, Գեղարվեստությունը եւ Երկրաբանական կայսրությունը, գաղութատեր Ֆրանսիայի ֆալսիֆիկացիայի առաջնորդները եւ, մեր օրերում՝ «Մարդու իրավունքների երկիրը»: Այսօրից հետո երեխայի, աղայ՝ չափահասի մտածողական

սկզբունք ընդունել են, որ Նոր Աւխարհում իրենց ներկայությունը հարստացնելու է եւ որ հարկավոր է բավականաչափ ուժեղ եկեղեցական կառույցներ ստեղծել ձուլմանը դիմակայելու համար: Ուստի բնական է, որ 1898 թվականին, Մկրտիչ Ա կաթողիկոս խրատյանի օրոք, ստեղծվեց Գրգորիանյան Ամերիկայի թեմը: Երկրի առաջին հայկական եկեղեցին կառուցվել էր դրանից յոթ տարի առաջ Ուրչեստերում (Մասաչուսեթսի նահանգ): Ինչ վերաբերում է Ֆրանսիային եւ Արեւմտյան Եվրոպային, 1925 թվականին Գեւորգ Ե կաթողիկոսը Գրգորիանյան կաթողիկոսական վասալից թեմ ստեղծելու գործը, բայց թեմը ծնունդ առավ միայն 82 տարի անց՝ 2007-ին: Ի դեպ, դասնական դասնադրումը, որոնք եւս չեն ուզում այստեղ արձարծել, Գրգորիանյան Ամերիկայի համայնությունները մեծապես մեծ տեղ են զբաղեցրել: Դարձյալ դասնականությունը չէ, որ ժամանակի հայ եպիս-

Գեւորգյան հոգեւոր խորհուրդը իրենց հերթին ղեկ է ջանք գործադրելու մեզ ավելի լավ ձանաչելու, մեր դասնությունը հասկանալու եւ իրենց սղատելիքները մերժելու համարադասարանները համար: **- Այսօր Նորվան արեւելակողմու Չափարյանը կաթողիկոսից վախենալու ի՞նչ դասնադր կարող է ունենալ: Նա եմքակա՞ է արդյոք կարգադատական տույժերի վստահին:** - Ես Նորվան սրբազանին դասնադրում դասնադրում չեմ տեսնում: Դրա համար նա ղեկ է որ սխալ գործած լինել: Նորվան սրբազանը մեր եպիսկոպոսաց դասի խոսքը դեմքերից է, ամենի հարգանքն է վայելում ինչպէս Ֆրանսիայում, այնպէս էլ արեւելքում: Նա մեր եկեղեցու ավագագույն եւ բազմափորձ հոգեւոր ղեկերից մեկն է: Գրգորիանյան բոլոր կազմակերպությունները ֆրանսախոս համայնությունների խորհրդի (CCAF), Ֆրանսիայում գործող ազգային

Մահակ Մուֆիասյան. «Տոգեւոր վերակառուցման ժամն է»

«Արժանի է» բացականչությամբ դասախառնելով ձեռնադրողի հարցմանը, որը ձեռնամուխ է լինում սարկավագության, ֆահանայության, եպիսկոպոսության կամ դասնադրության թեկնածուի օժանդակարարությունը:

- Հայաստանյայց Առաջնական եկեղեցու դասնության մեջ արդյոք կան բարոյական ձախողման եւ սեփական դասնականությունների չկասարման համար «հրաժարական սլած» կաթողիկոսների օրինակներ:

- Ձեր հարցը փոքր-ինչ անախաճ է: Ես դրան կդասասխանեմ, թեւէ չեմ զգում դրա հրատարակությունը:

Այո, Յայ եկեղեցու դասնությանը հայտնի են դասնական արված կամ ստիպված հրաժարական սլած կաթողիկոսների օրինակներ: Ի դեպ, մեծ մասը կաղված է ավելի շատ ֆալսիֆիկացի, ֆան ասվածաբանական կամ զուտ կարգադատական դասնադրման հետ: Ունենք օրինակ 5-րդ դարից, երբ դարձինք թագավորը դասնական արեց Գրգոր Ա կաթողիկոսին նրա կարծեցյալ «բյուզանդասիրտության» համար: 12-րդ դարում Լեւոն Բ թագավորի հրամանով սուրբ Ներսես Շնորհալու գարնիկ Գրգոր Դ Պաղիկոսին արտաքուց հայրապետական նստավայրից եւ սղանվեց, ֆանի որ արհամ արհմ համարում էր շատ ըմբոս: 15-րդ դարում Գրգոր Ը կաթողիկոսը (1411-1418) դասնական արվեց Եկեղեցին կառավարելու բացահայտ անկարողության դասնադրով, 1629 թ. նույն դասնադրով գահընկեց արվեց Դավիթ Դ Վաղարաճապետիցի կաթողիկոսը:

Նման իրադարձություններ չէին կարող տեղի ունենալ 19-20-րդ դարերում, ֆանի որ «Պոլոժենիե»-ի դասնադրումից ի վեր կաթողիկոսների ընտրությունները խստիվ վերահսկում էր նախ կայսերական, աղայ խորհրդային իշխանությունը: Ընդհակառակը, առկա են ռուսական իշխանությունների մերժումը ստացած հավանական թեկնածուների օրինակներ, այդ թվում՝ Օրմանյան սրբազանի օրինակը: Ժամկետից, այսինքն՝ կաթողիկոսի բնական մահից առաջ հայրապետական կառավարման դարձրեցման միակ դեպքը կաղված է խորեն Ա-ի (1932-1938) հետ, ով հավանաբար սղանվեց խորհրդային իշխանությունների հրամանով: Բնականաբար, դա այլ կարգի դասնություն է:

- Ձեր կարծիքով, ի՞նչ գլխավոր դասնադրումներով կարելի է բացատրել սասնամյակներ շարունակ Ֆրանսիայում հոգեւորական ձեռնադրողների գրեթե խոլառ բացակայությունը՝ ի տարբերություն Մերձավոր ու Միջին Արեւելքի, ինչպէս նաեւ ԱՄՆ-ի համայնությունների:

- Ինչպէս միշտ, դասնադրումը շատ են, բայց, ըստ իս, կաղված են գլխավորապես կրոնիկ ֆիչ նպատակով «ֆրանսիական մթնոլորտի» հետ: Դրանում համոզվելու համար բավական է վերիցել 1789 թ. Գեղափոխության աղայիսոնեացման ֆաղափականությունը, որի հետեւանմանի վերացման համար Կաթողիկ եկեղեցուց ավելի

խարհում ի՞նչ տեղ էր մնում Տիգրան Մեծի, սուրբ Գրգոր Լուսավորչի, սուրբ Մեսրոպ Մաշեցոյի, Վարդան Մամիկոնյանի եւ իր զինակիցների, Գրգոր Նարեկացու, Ներսես Շնորհալու եւ Գրգոր Տաթևացու համար: Այդ տեղը դարձապես դարձված էր ընտանեկան նեղ միջավայրում, փերված, մասնատված ու թուլացված հիշողության մեջ, մեր դարերի, որքան էր ամեն ինչից զրկված երիտասարդների մտադասնություններում: Արդյոք ղե՞ս է հիշեցնել. Օսմանյան կայսրությունում իրականացված Տեղատարանության եւ Արեւելյան Հայաստանի խորհրդայնացման ահավոր փորձությունների ժամանակ Հայաստանյայց եկեղեցին կորցրեց անհաճիվ վանքեր ու սրբավայրեր, սղանվեցին հազարավոր ֆահանգներ, ինչպէս նաեւ ոչնչացվեց մի ամբողջ ժողովրդի բազմադարյա հարուստ ու արգասավոր հոգեւոր փորձառությունը:

Եթէ Մերձավոր ու Միջին Արեւելքի, որոշ չափով՝ նաեւ Հյուսիսային Ամերիկայի համայնությունները համեմատաբար լավ են դիմակայել աւխարհիկացման հիշյալ երեւույթին, դասնադր թերեւս այն է, որ աւխարհիկ սլյալ քշաններում կրոնը եւ ոգեղենությունը կարեւոր տեղ էին զբաղում եւ շարունակում են զբաղել: Երուսաղեմի եւ Կոստանդնուպոլսի դասնադրությունների, Սիւ-Անթիլիասի կաթողիկոսության վաղեմի ներկայությունը, անուշտ, Թուրքիայի, Սիրիայի կամ Լիբանանի համայնություններում կրոնական զգացումների գործության բացատրություններից մեկն է: Միացյալ Նահանգների դեպքում բնավ սղոպական չէ, ֆանի որ, բացառությամբ Լիբանանի եւ Սուրբ Երկրի, դա սփյուռքի միակ երկիրն է, որտեղ Հայաստանյայց եկեղեցին ունի հոգեւոր ձեռնարան: Այս անսղոր իրավիճակը բացատրվում է մի ֆանի գործոններով: Առաջինը այդ երկրում հայերի ներգաղթի դասնությունն է եւ խիստ առանձնահատուկ բնութագրերը: Այնտեղ մեր դավանակիցները հավանաբար հասկացել եւ ի

կողմնաց դասի երեւելի դեմքերից մեկը՝ Տիգրան արեւելակողմու Ներսիսյանը, կարողացավ 1962 թ. Նյու Յորքում հիմնել Սուրբ Ներսես Շնորհալի հոգեւոր ձեռնարանը: Մինչեւ օրս այդ հաստատությունը վեց ասուցյալ «տեղային» ֆահանգներ եւ մի ֆանի սասնայակ սարկավագներ ու եկեղեցու սղատակներն է սվել հյուսիսամերիկյան երեք թեմերին:

Մենք ղեկ է նաեւ ընդունենք, որ ի տարբերություն Մերձավոր ու Միջին Արեւելքի մեր համայնությունների, Ֆրանսիայի կրթական համակարգի շնորհիվ այդ երկրի ընձեռած սղոպական առաջնաղացման հեռանկարները, անկասկած, իրենց հերթին խոչընդոտել են ֆահանայական զբաղմունքի ծաղկմանը: Տղաների համար «ֆահանայական» եւ աղջիկների համար՝ երեցկնոց կարգավիճակները ֆրանսիական հասարակության մեջ չեն համադասասխանում ընդունված մոդելներին, ուստի փնտրված չեն երիտասարդ ֆրանսախոսների միջավայրում: Պատահական չէ, որ վերջին տարիներին Ֆրանսիայում տեղի ունեցած հասուկենք բոլոր ձեռնադրումները վերաբերում են արեւելքում ծնված երիտասարդներին, եւ մինչեւ օրս Ֆրանսիայում ծնված միայն երկու հայեր են ֆահանգ ձեռնադրվել իրենց ընտանիքների խորհրդային Հայաստան «հայրենադարձվելուց» հետո:

- Ձեր կարծիքով, արդյոք դասնադր է Ֆրանսիայի թեմի ներկայիս բոլոր ձախողմաների դասնականությունը բարդել կաթողիկոսի անձի վրա:

- Իհարկէ ոչ: Թեմի ստեղծման ընթացքին մոտիկից հետեւած լինելով՝ կարող են ասել, որ հարկավոր էր արագ գործել, ֆանի որ նախագիծը դարձել էր մեր համայնության կյանքի «մեքենայական թեման», եւ ֆանի որ մեր համայնիկ զանազան գործիչներ անհասարկ կամ խմբովին ջանում էին (ոմանք՝ բացահայտներ, ուրիշներ՝ ավելի ֆողարկված ձեւով) խանգարել դրա իրականացմանը: Կարծում եմ՝ ժամանակն է իսկական հաւելելու կազմել բանիմաց անձանց եւ նյութական միջոցներ գտնելու համար, որմեզ սղ աւարտին հասցնենք Ֆրանսիայում մեր եկեղեցու աղայայի համար անհրաժեշտ այդ աւխասանքը: Անուշտ, վիթխարի ջանքեր կղահանջվեն:

Թեմը այն կառույցն է, որը ղեկ է ծառայի իր կազմի մեջ մտնող համայնություններին: Ես գիտեմ, որ այդ բոլոր համայնությունները միասնաբար ունեն անհրաժեշտ ուժերը: Օրայնը դիր հարցը թեմի շնորհիվ մեր բոլոր ծխական համայնությունների ընդհանրության վերականգնումն է Մայր աթոռ Սուրբ Էջմիածնի իշխանության ներքո: Սակայն այս ամենը հնարավոր կլինի միայն թափանցիկության, անձերի եւ ինքնությունների, յուրաքանչյուրի իրավասության ոլորտների հարգման դայմաններում: Եթէ մենք ֆրանսախոսներ, դեռ ղեկ է վերաբացահայտենք մեր եկեղեցական սովորույթի եւ մեր հոգեւոր ժառանգության ամբողջական կողմեր, աղայ Սուրբ Էջմիածնի իշխանությունները, այսինքն՝ Նորին Սրբություն կաթողիկոսը, Մայր աթոռի տարբեր վարչությունները եւ

ֆաղափական կուսակցությունների, մեր համայնության մամուլի միջոցով նրան լայնորեն հայտնել են իրենց երախտագիտությունը եւ անվերադարձ աղակցությունը: Մեր թեմական առաջնորդը հանգստանալու բացատրել է իր հրաժարականի դրդադասնադրումն ու հանգստանալու: Այս կաղակցությամբ նա նաեւ չորս էջանոց նամակ է հասցեատրել Սուրբ Էջմիածնի Գեւորգյան հոգեւոր խորհրդին: Հայաստանյայց եկեղեցու հավասարաղները եւ դասնադրմանը մի ու կարողանան կարողալ այն եւ ըստ այդմ դասել: Եվ նամանավանդ ինձ թվում է, որ ներկա դարին ամբողջ եկեղեցու եւ իր դասնախանանությունների ուշադրությունը կարող էին զբաղել ուրիշ հոգեւոր առաջնորդներ, որոնց կյանքը եւ «օժանդակ գործունեությունը» ֆիչ են համադասասխանում ավեւտարանական իղեալին, եւ որոնք բազմաթիվ մեկնաբանությունների առարկա են դարձել Հայաստանի եւ սփյուռքի մամուլում: Նրանց գործերը շատ ավելի լուրջ ու վնասաբեր են Հայաստանյայց եկեղեցու համար, ֆան «Նորվան սրբազանի դեպքը»:

- Ի՞նչ դասեր կարող ենք առնել ներկայիս վասթարացող իրավիճակից, եւ խորհրդածության ի՞նչ ուղիներ են առաջարկում, որմեզ սղ մեր եկեղեցին դասասխանի արդիականության մասհրավերներին:

- Կարծում եմ՝ հարկավոր է իրավիճակը լուսաբանելու վեր կանգնել ներկայիս «բանավեճերից» եւ վերջ դնել դրանց: Մեր եկեղեցական հաստատության զլխավոր ցավն այն է, որ հազար ու մի դասնադրումը նա այլեւս չի համադասասխանում նախնական կոչմանը՝ Ավեսարանի ֆաղգմանը: Անհետաձգելիորեն հարկավոր է եկեղեցին վերադարձնել իր միակ կոչմանը, այն է՝ հավասարաղներին իրենց երկրային կյանքում ուղեկցել դեպի Ավեսարանի լույսը: Ներկայիս անցուդարձի մեջ որտեղ է Զրիստոսի կերպարը: Եկեղեցին ունի անառարկելի հեղինակություն, եւ նրա միակ առաջնությունն է՝ աւխարհին բերել «Կենաց բանը»: Հարկավոր է անհաղաղ ձերբազանվել այն սխալ դասնադրումից, որը ուրիշ ժամանակներում անվարան կանվանելին հերձվածողություն, եւ որ մեր եկեղեցին դարձվել է սոսկ հնացած եւ ունայն ազգայնական գաղափարախոսության ծառայող «մշակութային» ու «ֆաղափական» գործոնի դերի մեջ: Այդ ոլորտը ներհակ է Ավեսարանի ոգուն եւ մահաբեր է: Ժամանակն է, որ մենք «վերակերտենք եկեղեցին»: Երկրորդ աւխարհամարտի վերջերին սկսված եկեղեցու նյութական վերակառուցման ակտիվ փուլից հետո ժամանակն է մասնելու հոգեւոր վերակառուցման մասին, առանց որի մնացյալ ամեն ինչն անգուշ է: Մենք առանց այդ էլ շատ ժամանակ եւ հավասարաղներ ենք կորցրել:

Տարգազրոյցը՝ ՏԻԳՐԱՆ ՆԵՐՍԷՍԻՆԻ «France-Armenie», septembre 2013 Ֆրանս, քարգմ. Գ. Բ.

Օբաման խոստովանեց, որ ծխելը թողել է՝ վախենալով կնոջից

ԱՄՆ-ի նախագահ Բարակ Օբաման միացված խոսափողի առջև անզուգարա «ընթացական գաղտնի» է հայտնել մի մասնավոր գրույցի ժամանակ: Նա խոստովանել է, որ ինքը ծխելը թողել է՝ վախենալով իր սիկնոջից: Լրագրողները այդ խոսակցությունը դաստիարակել են ՄԱԿ-ի Ընդհանուր ժողովի երջանակներում ֆաղափարակալ հասարակության զարգացմանը նվիրված միջոցառումների ժամանակ, հաղորդում է Ֆրանսուա Բերտրե:

Օբաման ծխելու թեմայով գրուցում էր ազատության դաշտի հարցերի գծով ՄԱԿ-ի հասուկ բանախոս, աֆրիկացի Մայնա Կիաիի հետ: «Դուք եմ՝ Դուք թողել եք ծխելը», նրան ասել է Օբաման՝ չիմանալով, որ խոսափողը միացված է: «Երբեմն ծխում եմ», դասասխանել է Կիաիի և նույն հարցն ուղղել է գրուցակցին: «Ոչ, ոչ, ես չեմ ծխում արդեն վեց տարի: Եվ ամեն ինչի դեմքումս այն է, որ վախենում եմ կնոջիցս», ասել է Օբաման, ում խոսքերը մեջբերում է CNN հեռուստատեսությունը:

Եգիպտոսն արգելեց «Մուսուլման եղբայրների» գործունեությունը

Եգիպտոսի դատարանն արգելեց «Մուսուլման եղբայրներ» իսլամիստական շարժման ամեն սեռակ գործունեության վրա: Ռոյթեր գործակալությունը հաղորդում է, որ արգելվել է նաև շարժմանը ենթակա բոլոր կառույցների ու կազմակերպությունների աշխատանքը:

Օրենս «Ազգը» գրել էր շարժման առաջնորդների ակտիվների ստեղծման մասին: Դատարանի վճռով նաև դադարեցվել է իսլամիստներին հավասարիմ հեռուստալիները աշխատանքը:

«Մուսուլման եղբայրների» գործունեությունը դադարեցնելու որոշումը նախորդել էին իսլամիստների առաջնորդների, գաղափարախոսների և դատախազների մեղադրանքներին: Վերջինս ղեկավարված բազմաթիվ ֆրեական գործեր և մեղադրական դատավճիռներ:

Սեպտեմբերի 24-ին Թուրքիան մի քանի օրվա ընթացքում համաձայնագիր է ստորագրել և ստեղծել «Turqvizyon» նախագիծը, որը «կլինի «Եվրոստեյլի» այլընտրանքը»: Նախագիծն կմասնակցի Ադրբեջանը, Ղազախստանը, Ուզբեկստանը, Վրաստանը, Ռուսաստանը, Մոլդովան, Ուկրաինան, Մակեդոնիան և այլ երկրներ: Փոփ-ինչ արտադրող է, որ Վրաստանը և Ռուսաստանը կան Ուկրաինան ներկայացուցիչներ են ուղարկելու «թուրքական երգարվեստի փառատոնին», բայց սվյալ

վելի քան 50 տարվա ջանքերը հաջողությամբ չեն դասակարգվել: Մեկնաբանները կարծիք են հայտնել, որ «ԵՄ-ի հետ բանակցություններում, ամենայն հավանականությամբ, Թուրքիան հանձնվել է, բայց որոշակի վերջնականապես չկորցնի դեմքը, ձգտում է ամեն գնով միջազգային հանրությանը ցուցադրել իր կայացածությունը և զորությունը»:

Թուրքիան «խռովել է» Եվրոպայից

թուրքական ավելի հետաքրքիր է խնդրի ֆաղափարական ենթատեքստը: Միջազգային լրահոսում թուրքական նախագիծն արդեն իսկ անվանվել է «բնօրինակի ծաղրանկար»: Այդուհանդերձ, Թուրքիայի կրթության նախարար Նաբի Ավջին երեկ ասել է, թե «ճիշտ է Turqvizyon-ը դիտել իրեն «Եվրոստեյլի» այլընտրանք, այդ փառատոնը կանցկացվի Եսթոնիայում՝ «Թուրքական մշակույթի մայրաքաղաք» ծրագրի շրջանակներում»: Ստացվում է, որ Վրաստանը, Ռուսաստանը, Մոլդովան, Ուկրաինան և այլ «թուրքական մշակույթի» հետ կապ չունեցող երկրներ «Թուրքիայի մշակույթային մայրաքաղաքում», այնուամենայնիվ, ոչ թե սուկ մրցութային ելույթներ կունենան իրենց ներկայացուցիչների միջոցով, այլ կմտաստեն թուրքական «դարավոր երգարվեստի և ազգային երաժշտության» ֆառոգմանը:

Ուսագրվել է, որ Թուրքիայի այդ նախաձեռնության մասին տեղեկատվությունը տարածվել է Եվրոմիության հետ կապերի գծով նախարար Էգեմեն Բադիչի այն հայտարարությանը զուգահեռ, որ «հնարավոր է՝ Թուրքիային երբեք չի հաջողվի դառնալ Եվրոմիության անդամ»: Բադիչը խոստովանել է, որ ԵՄ-ին անդամակցելու «ա-

կույթի և երգարվեստի ու երաժշտության» ֆառոգիչներ: Այս իմաստով թուրքական «մշակույթային» նախաձեռնությունը, չի բացառված, ուղղված է նրան, որ «դասական ընդհանուր ավանդույթների» հիման վրա «ձեռավորվի նոր-թուրքական վերդեակալ ինֆրագիտակցություն»: Իսկ դա հղի է առանձին թուրքախոս երկրների մշակույթային «ինֆրագիտակցության» կորստի վտանգով:

«Մեկ ազգ, երկու դեմքություն» կարգախոսը, որ գործում է մասնավորապես Ադրբեջանի և Թուրքիայի հարաբերությունների դեմքում, ֆաղափարական առումով դաժանաբանական է կողմերի առավելապեսակալ ձգտումներով: Բայց եթե խնդիրը տեղափոխվի «մեկ ընդհանուր մշակույթի» հարթություն, ապա նույն Ադրբեջանը միջազգային աստիճանում անկասկած կորուսաներ կունենա, քանի որ այդուհետև ոչ ոք լքորեն չի ընդունի «հազարամյա ադրբեջանական մշակույթի գոյությունը»: Ամեն ինչ կընկալվի որդես «ընդհանուր թուրքական ժառանգության մասնակի դրսեւորում»:

Կգնա՞ այդ ֆայլին Ադրբեջանում իբրևո վարչախոսները, որը վերջին սամանյակում առեւելի միջոցներ է ծախսել՝ Եվրոպային ներկայացնելու ադրբեջանական «ազգային մշակույթի գանձերը»: Հազիվ թե Բաֆվում չհասկանան, որ Turqvizyon նախագիծը թուրքախոս երկրների «մշակութային ինֆրագիտակցությունը» սահմանափակելու ենթատեքստ ունի: Առայժմ, սակայն, Թուրքիան ցուցադրում է, որ առանց Եվրոպայի կարող է «տարածաշրջանային լուրջ դերակատարություն ունենալ» առնվազն թուրքախոս երկրների «մշակութային ինֆրագիտակցությունը» և Եվրոպական նախագծերին այլընտրանք ստեղծելու իմաստով:

ՎԱՏԻՎ ԱՅԽԱՆՅԱՆ

Չինական մաֆիայի դարազլուխը ձերբակալվել է Կորեայում

Հարավային Կորեայում ձերբակալվել է չինական հանցավոր սինդիկատի դարազլուխ Չուանբոն, որին ՉԺՀ իշխանությունները մեղադրում են սղանալույթի փորձի և մաֆիական գործունեության մեջ: Այդ մասին հաղորդում է Ինտերպոլի

կայքէջը: Միջազգային ոստիկանական կազմակերպությունում կարծում են, որ Չուանբոյի ձերբակալությունը լուրջ հարված կհասցնի հանցագործարհին: Պարզվում է՝ Չուանբոյին Սեուլում չինացիներին են հանձնել

արդեն սեպտեմբերի 16-ին, բայց այդ մասին նոր է հաղորդվում: ՉԺՀ-ի խնդրանքով Ինտերպոլը Լյուի անունով թողարկել էր այսպես կոչված «կարմիր շրջաբերական», որով նա դասվել էր հանցաբեր որոնվող հանցագործների շարքին:

Նախֆան ձերբակալությունը Սեուլի շրջան Կանամա-գուում հսկողություն էր սահմանվել նրա սան վրա: Նա հավանաբար հենց այնտեղից էր դեկավարում Չինաստանում գործող իր ենթակամներին: Իշխանությունների սվյալներով՝ Լյուի հանցավոր սինդիկատը զբաղվել է ահաբեկումներով, դրամաբերությամբ, թմրանյութերի մաֆանեմոնությամբ, փողերի լվացմամբ և անօրինական խաղային բիզնեսով:

ՕՐԱՅՈՒՅՑ

Միջազգային գիտնականական կոնգրեսի նախնական ժամանակաշրջանի արդյունքները

Սեպտեմբերի 25-27-ը Մ. Սաբոնյանի անվան Մասնաճյուղի նոր մասնաճյուղում կայանա «Պատմա-մշակութային ժառանգության պահպանման հիմնախնդիրները» թեմայով գիտնականական կոնգրեսի արդյունքները, որի մասնակիցները ԼՂՀ-ի, Ռուսաստանի, Վրաստանի, Լեհաստանի, Ուկրաինայի, Բելառուսի, Իսպանիայի, Սիրիայի, Գերմանիայի, Թուրքիայի մշակութային ոլորտի ճանաչված գիտնականներ են: Երեք օրերի ընթացքում նրանք կհանդիպեն հուշարձանների պահպանության ու հանրահռչակման, ազգագրության, հնագիտության, դասագիտության, մասնագիտության, մասնագիտության ոլորտներին առնչվող հարցեր, կփորձեն զսնել դրանց լուծման մեխանիզմները: Չեկոսլովակիայի թեմաներն են՝ «Պատմա-մշակութային ժառանգության պահպանության օրենսդրական կարգավորման գծով Հայաստանի փորձը ԱՊՀ թեմայում» և «Պատմա-մշակութային ժառանգության պահպանման վերաբերյալ», «Պատմա-մշակութային ժառանգությունը՝ որպես ԼՂՀ ճանաչման ու արտաքին հարաբերակցության հիմնարկ», «Ներկայիս թեմայում» Սիրիայի հյուսիս-արևելք:

«Վանի 2011թ. հոկտեմբերի 23-ի երկրաշարժի ազդեցությունը մշակութային ժառանգության վրա՝ ըստ Այանիսի ուրարական ամրոցի դիտարկումների» եւ այլն: Ողջույնի խոսքով հանդես կգան ՀՀ մշակույթի նախարար Հասմիկ Պողոսյանը, ՊԱՍ նախագահ Ռադիկ Սարսիդյանը, դասական գիտությունների դոկտոր, դոկտորատի Լավրենտի Բարսեղյանը, ԼՂՀ գրաստեղծության եւ դասական միջավայրի պահպանության վարչության մեջ Սերգեյ Շահվերդյանը, ՌԴ Գ. Լիխաչովի անվան մշակութային ու բնական ժառանգության ռուսաստանյան գիտահետազոտական ինստիտուտի սեփականատեր Սերգեյ Օրեխովը: Բացման խոսքով հանդես կգա «Պատմա-մշակութային արժեքա-բանադրանքների եւ դասական միջավայրի պահպանության ծառայություն» ՊՈԱԿ-ի սեփականատեր Վլադիմիր Պողոսյանը: Գիտնականական անցկացվում է «Պատմա-մշակութային արժեքա-բանադրանքների եւ դասական միջավայրի պահպանության ծառայություն» ՊՈԱԿ-ի նախաձեռնությամբ:

ՄԱՐԻՆԵ ԱՎԵՆՅԱՆ

Հայկ Մելիքյանի մենահամերգը «Թագավորական կամարներ» փառասոնում

Վարձավայի Թագավորական թատրոնի անվան «Թագավորական կամարներ» լեհական միջազգային փառասոնի շրջանակում կայացավ ՀՀ վասակավոր արտիստ Հայկ Մելիքյանի մենահամերգը, որը նվիրված էր Արամ Խաչատրյանի 110-ամյա հոբելյանին: «Մշակույթների երկխոսություն» հիմնադրամի նախագահ Սոնա Հարությունյանը երկ լրագրողների հետ հանդիպմանն ասաց, որ այս արտիստի հայ երիտասարդն առաջին անգամ ներկայացել է միայն հայ ժամանակակից կոմպոզիտորների ստեղծագործությունների կատարմամբ:

Իսկ ահա Հայ Մելիքյանը ասաց, որ ցնցված էր ոգեւորված էր լեհ երաժշտիկների ընդունելու-

թյունից. «Համերգին ներկայացրի մի փանի հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործություններ՝ սկսած Կոմիտասից, մինչև Արամ Խաչատրյանի եւ Երվանդ Երկանյանի»: Նշեց, որ Հայկ Մելիքյանը սեպտեմբերի 27-ին կմասնակցի նաեւ Կիոթոսում կայանալիք ժամանակակից երաժշտության փառասոնին, որտեղ կունենա մենահամերգ: Այնուհետեւ կմեկնի Ֆրանսիա եւ Իսպանիա՝ մասնակցելու մի փանի համերգների: Ծրագրում հնչեցին հայ դասական երաժշտության լավագույն նմուշներ Կոմիտասից, Արամ Խաչատրյանից, Անուի Բաբաջանյանից, Երվանդ Երկանյանից եւ Տաթև Ամիրջանից:

Մ. Տ.

Աղասի Այվազյանին նվիրված փառասոնը հեռաձգվում է

Աղասի Այվազյանին նվիրված երկրորդ փառասոնը կկայանա դեկտեմբերի 12-ին հեռաձգմամբ: Լեւոն Մուրաֆյանը ցավով նշում է, որ հայ իրականության մեջ Աղասի Այվազյանի գրական ստեղծագործությունները շատ քիչ են լուսաբանվել:

Դեռեւս մի փանի արտիստ առաջ գրողի մահվանից հետո, Աղասի Այվազյանի այրին՝ Գրեթա Վերդյանը, նախաձեռնեց իրականացնել այվազյանական փառասոնների շարք: Փառասոնի նախագահ է ձեռնադրել դասը՝ Այվազյանի դասընկերուհի Կարենյանը, ինչպես նաեւ մեր ժամանակակից բանաստեղծուհի Աղասի Այվազյանի թատերական խորան:

«Նախորդ փառասոնը սեղի է ունեցել երկու արտիստ, որն իր շուրջ համախմբեց ոչ միայն դրամատիկական թատրոնները, այլեւ երիտասարդական, սիրողական թատրոնները: Սա այն եզակի փառասոններից է, որին դասական ազգայնությունը ցավով արտի աս

փիչ է եւ դեռ չի հասել այն մակարդակի, որ հնարավոր լինի իրականացնել բոլոր ծրագրերն ու նախաձեռնությունները»,- ավելացրեց Լեւոն Մուրաֆյանը:

Հասկանալի է, որ հիվանդ Գրեթան դիմել է բազմաթիվ կազմակերպությունների, կրոնական գործիչների՝ փառասոնին աջակցելու համար, սակայն անհրաժեշտ աջակցություն չեն ստացել: Ինչպես հավաստեցրեցին, այդ աջակցությունը շատ մեծ գումարների հետ կապված չէ:

Իսկ փառասոնի կազմակերպիչ Անի Փառայանը իր հերթին ասաց, որ փառասոնը ֆինանսական խնդիրների դասառոտ այս էլ երրորդ անգամ հեռաձգվում է. «Մենք նախատեսել էինք հոկտեմբերի 3-ին անցկացնել, սակայն հեռաձգվել է մինչև նոյեմբերի 11-ը: Սա ստեղծագործական աշխատանք է եւ հնարավոր է, որ դերասանական կոլեկտիվը նաեւ հիասթափության շրջան արդի»:

Մ. Տ.

Ավիկ Իսահակյանի «Իմ կորցրած բանակի գինվորներ...» հուշագրության մեջ զարմանով եւ ցավով կարդացի Էդվարդ Թովմյանին հասկացված մի փանի դարձրությունները:

«Եվ երբեմն ինձ հարց էի տալիս. իսկ հետաքրքիր է արդյո՞ք ժամ Պոլ Սարսիդ՝ թողած Սեակին ու Շիրազին, երեւանյան գրուցակից ունենալ Թովմյանին կամ Մեսսիսին: Սա էր մեր իրականությունը: Մի սկզբ ավելորդ հար-

գրականության լավագույն մասնագետներից մեկն էր Հայաստանում, ուստի կարող էր բարձր մակարդակով գրուց վարել ֆրանսիացի հյուրերի հետ, մասնավորապես եր Սարսիդի հետ: Եվ փանի որ առիթն ստեղծվեց, դաստեղծ միայն գրուցի մի դրվագը:

Էդ. Թովմյանը հյուրերին հարցրեց, թե ի՞նչ կարծիք ունեն Ֆրանց Վերֆելի հռչակավոր վեպի մասին: Սարսիդը բարձր գնա-

լի էր, որ Էդ. Թովմյանին, Մուսկովյանը, ԽՍՀՄ Գրողների Միությունում մի փանի անգամ վստահվեց Արսասիմանյանի հանձնաժողովի ղեկավարությունը, որ գրեթե ամեն օր հարկ էր լինում աշխարհի արժեքները ծայրերից եկող գրողների հետ շփվել, երկիր ներկայացնել եւ բարձր մակարդակ աղանակել: Այնուհետեւ, Ա. Իսահակյանի հարցը, թե ինչ էր միայն խոսքը նա Սարսիդի հետ, ոչ միայն անստեղծ է, այլեւ անկոռեկտ ու զգեղ:

Ինչպե՞ս հասկանալ

ցր, անգամ մտով...»,- գրում է Ա. Իսահակյանը («Ազգ», մշակութային հավելված, 14 սեպտեմբերի 2013թ., էջ 2):

Թող մեծահոգաբար մեզ ների հուշագրության հեղինակը, բայց կուզեի՞մք հարցնել, թե, օրինակ՝ ինչպե՞ս էր դասկարգվում ֆրանսիացի փիլիսոփայի գրուցը մեզ համար գինով Շիրազի հետ, մարդ, որը ոչ մի օտար լեզու չգիտեր, իմացած ռուսերենն էլ Ասված ռուսերեն համար:

Ժամ-Պոլ Սարսիդ, իր կյանքի ընկերակից, նույնպես նշանավոր գրող Սիմոն դը Բովուարի հետ Հայաստան ժամանեց 1963թ. սեպտեմբերի 12-ին: Մենք բախտ ունեցանք այդ օրն անցկացնել նրանց հետ, լուսանկարել եւ մի փանի ժամ գրուցել արժեք բաների մասին: Մեր հանդիպման նկարագրությունը տպագրվել է մի հայերեն, ռուսերեն եւ ֆրանսերեն, սակայն այնտեղ, առաջնորդվելով գրական էթիկայի սկզբունքներով, չենք գրել, թե ինչպիսի հետաքրքիր գրուց էր ունեցավ հյուրերի եւ Էդվարդ Թովմյանի միջեւ, մարդ, որը դեռեւս դասերազմից առաջ, Լեւոնյանի դասերում էր ելույթ ունեցնում գրականության աշխարհահռչակ մասնագետներին, հետագայում էլ խորացրել այդ գիտելիքները, եւ անգամ «Երկաթե վարագույրի» դրամատիկայում ահագին բան գիտեր հետաքրքիրաբանական մասին, ինչը զարմացրեց եւ նույնիսկ հիացրեց հյուրերին:

Մեր հուշագրության մեջ այս մասին գիտակցաբար չենք խոսել, սակայն այսօր, իրադրության դարձաբանի փանի սակ, ստիպված ենք ասել, որ ֆրանսիացի հյուրերին, ամենայն հավանականությամբ, ավելի համեստ կարծիք միայն կազմելիս խորհրդահայ մշակութայինության մասին, եթե իրենց կարճատեւ այցելության ընթացքում չհանդիպեին Էդ. Թովմյանին:

Ա. Իսահակյանը կարող էր չիմանալ այդ հանդիպման մասնաճյուղը, բայց հո գիտեր, որ Էդ. Թովմյանը ելույթ ունեցավ

Ինչպե՞ս հասկանալ Մեսսիսի ներկայությունը վերը բերված դարձագրության մեջ. բանաստեղծուհին, թե՛ Թովմյանին, թե՛ երկուսին միասին հեղինակելու նպատակով է այս անուններն իրար կողքի դրել: Որքանով է դասառոտ այս էջանագին հեղինակը մեծ դասականի բարեկիրքը նկատում դասառոտական բանասիրության դոկտորին, Մ. Աբրեյանի անվ. Գրականության ինստիտուտի սեփականատեր, ՀԳՄ նախագահության անդամին:

Ի դեպ, հանդիպման օրը, Լուսակերտում, Վախթանգ Անանյանի առանձնասանդը, Մեսսիսին բացակա էր, իսկ ամսագրից զատ եւս երկու գրող կային՝ Հայկա Ջոզաբը եւ Սերո Խանգուդյանը, ովքեր ողջույնի խոսքեր ասելուց հետո ֆազվեցին մի կողմ եւ խոսակցեցին գրուցել հյուրերի հետ: Թե ինչու, կարդացել իմ հուշագրությունն այդ հանդիպման մասին:

Իմ զարմանքը, սակայն, վերածվեց աղաւթի, երբ կարդացի, թե ինչպե՞ս հուշագրողը, դարձյալ թափանցած հեղինակով, հիշում է, որ Էդ. Թովմյանի դեմին միջ լրջություն կար, որ նա հազմվում էր մարդու, կոկիկ, խնամքով արդուկված զգեստներ եւ ոչ չէր ժոխում: Տե՛ր Ասված, այդ երբևիցե լրջությունը եւ մարդավայել հազմվելը նշանակում էր թիրախ դարձան:

Ինչ վերաբերում է ժոխալուն, աղա, ցավում եմ, Ա. Իսահակյանի բախտը չի բերել, փանի որ կան մարդիկ, ովքեր ձիջ հակառակը կասեն: Իսկ հեղինակը խնամքով զգեստների հանդեպ մեծ փիչ թե աս կհասկանալիս, եթե հուշագրողը հայ գրականությունն այսօր աստիճանաբար բուն-ժառանգ արարածներից մեկը լինե, բայց նա, կրկնում եմ, ծնվել է իր սանը տեսել է միայն այդպիսի հազմվող մարդկանց, մարդիկ, ովքեր բարեկիրքով եւ ելույթով կան միասնակցի եւ հագուկապի դասառոտ օրենքներով, այդ դեպքում ինչպե՞ս հասկանալ նրա նկարագրության երկիմաստությունը, թափանցած հեղինակը: Եվ ինչ, երբ այսօր արսասիմանյան հյուրեր է ընդունում, ինչպե՞ս է հազմվում...

Հնարավոր է՝ հետագայում էլ Ավիկ Իսահակյանը, ելնելով իր գործի եւ մասնագիտության բնույթից, առիթներ ունենա անդրադառնալու Էդ. Թովմյանի անձին եւ գործունեությանը: Շատ կուզեի՞մք, որ դա լինե ըստ էության, հիմնավորված եւ մասնավորապես գիտական ու մարդկային էթիկայի սահմաններում, եւ հասկանալի առանց էջանագին հեղինակի:

ԱՆՆԱՅԻՆ ԳՐ ԹԻՓՈՅՆԱԸ

Իզաբելա Յայյանն էլ բրոնզե մրցանակակիր դարձավ

Ծանրամարտի Եվրոպայի երիտասարդական առաջնությունում Հայաստանին հերթական բրոնզե մեդալը դարձրեց մինչև 20 արեկանների մրցաարհի մասնակցած Իզաբելա Յայյանը: Մինչև 58 կգ քաշային աղջիկների մրցավեճը հայ մարզուհին սկսեց 82 կգ-ից: Այդ քաշը նա բարձրացրեց միայն 2-րդ մոտեցմամբ: 84 կգ-ը բարձրացնելու Իզաբելայի 3-րդ փորձն աղարկյուն անցավ: Պոկում վարժությունում նա 82 կգ-ով արժանացավ բրոնզե մեդալի: Լավագույն արդյունքը ցույց սվեց ռուսաստանցի Մարիա Լուրինան՝ 89 կգ: 2-րդ տեղը զբաղեց ռումինուհի Պետրոնելա Յեգնիսը՝ 84 կգ:

Եվրոպայի չեմպիոնուհի հռչակվեց ռուսաստանցի Մարիա Լուրինան, որը երկամարտում ցույց սվեց 198 կգ (89+109) արդյունք: Նրան 10 կգ զիջեց ռումինուհի Պետրոնելա Յեգնիսը, որն արժանացավ արծաթե մեդալի:

Հրում վարժությունում Իզաբելան միայն առաջին մոտեցումը հաջող կատարեց՝ բարձրացնելով 100 կգ: Դա 4-րդ ցուցանիշն էր: Հայ մարզուհին երկամարտի 182 կգ (82+100) արդյունքով դարձավ բրոնզե մրցանակակիր:

Վլադիկ Կարապետյանը Հայաստանին եւս մեկ բրոնզե մեդալ դարձրեց

Տալլինում ընթացող ծանրամարտի Եվրոպայի երիտասարդական առաջնության հերթական օրը մրցախաղերի դուրս եկան մինչև 69 կգ քաշային ծանրորդները: Մինչև 20 արեկանների մրցաարհում Հայաստանը ներկայացրին Վարդան Միլիտոսյանն ու Վլադիկ Կարապետյանը:

ցումներն էլ հաջող կատարեց՝ հաջորդաբար բարձրացնելով 120, 125 եւ 127 կգ: Նա զբաղեցրեց 4-րդ տեղը: Այս վարժությունում հաղթող ճանաչվեց վրացի Շոթա Միսելիձեն՝ 143 կգ-ով արժանանալով ոսկե մեդալի: Արծաթե մեդալը նվաճեց ադրբեջանցի Էլիսան Ալիզուլիզադան՝ 135 կգ:

հեց 161 կգ ծանրությունը: Դա հնարավորություն սվեց հայ ծանրորդին հրում վարժությունում եւ երկամարտում (288 կգ) դառնալ բրոնզե մրցանակակիր: Վարդան Միլիտոսյանը երկամարտի 285 կգ (130+155) արդյունքով 12 մասնակիցների մեջ զբաղեց 4-րդ տեղը: Նա հրում վարժությունում միայն մեկ հաջող մոտեցում կատարեց՝ բարձրացնելով 155 կգ:

Մրցումներն ավելի հաջող սկսեց Վարդան Միլիտոսյանը, որը պոկում վարժությունում 130 կգ-ով արժանացավ փոքր բրոնզե մեդալի: Ճիշտ է, նա միայն 2-րդ մոտեցմամբ բարձրացրեց նախնական 125 կգ ծանրությունը: Վլադիկ Կարապետյանը բոլոր մոտե-

ջումներն ավելի հաջող կատարեց Վլադիկ Կարապետյանը: Առաջին մոտեցմամբ բարձրացնելով 153 կգ, Վլադիկը հաջորդ փորձի ժամանակ չկարողացավ իրեն ենթարկել 156 կգ-անոց ծանրածոլը, սակայն 3-րդ մոտեցմամբ գլխավերելու մար-

տից արդյունքով 155 կգ: Եվրոպայի չեմպիոնի տիտղոսը նվաճեց ադրբեջանցի Էլիսան Ալիզուլիզադան, որը երկամարտում ցույց սվեց 309 կգ (135+174) արդյունք: Նրան ընդամենը 1 կգ զիջեց վրացի Շոթա Միսելիձեն:

«Շիրակը» ֆուտբոլի սուպերգավաթակիր

10-ամյա ընդմիջումից հետո Գյումրիի «Շիրակը» կրկին նվաճեց Հակոբ Տոնոյանի անվան Սուպերգավաթը՝ դառնալով դասավորված մրցանակի ֆուտբոլի դափնեկիր: Երեկ «Հանրապետական» մարզադաշտում կայացած խաղում «Շիրակը» 2-0 հաշվով դարձրեց մասնակց երկրի գավաթակիր «Փյունիկին»՝ ռեանձե հասնելով 3 օր առաջ Գյումրիում առաջնության խաղում նույնպիսի արդյունքով կրած դարձումից:

Վերջին տարիներին Սուպերգավաթի հանդիպումներում «Փյունիկը» որոշեց կանոն հիմնական կազմի խաղացողների մի մասին խաղադաշտ դուրս չի բերել: Այս անգամ էլ խաղին հայտավորված չէին կենսորոնական դասադասներ Վարազդատ Հարոյանն ու Տարոն Ոսկանյանը, հարձակվող Աղվան Պաղկյանը: Իսկ ահա «Շիրակը» խաղադաշտ էր դուրս եկել զբոթ մասնական կազմով: Բացակայում էր միայն թիմի հիմնական դարձաստղեր Արթուր Հարությունյանը, որն անհաջող էր խաղացել «Փյունիկի» հետ առաջնության խաղում:

հանդիպման ելքը: Այդ դրվագում անփույթ խաղաց «Փյունիկի» դարձաստղեր Գոռ Մանուկյանը, որի հեռացումը զնդակը՝ դիմացում էր Բորիս Կարիտի Դիդիին, հայտնվեց դարձաստղը: Խաղից հետո կայացած մամուլի ասուլիսում մարզիչները հետևյալ կարծիքն արտահայտեցին.

խաղասկզբում ավելի ակտիվ էին «Փյունիկի» ֆուտբոլիստները, սակայն նրանց չհաջողվեց լրջորեն ստանալ մրցակցի դարձաստի: Իսկ ահա «Շիրակը» 29-րդ րոպեին գեղեցիկ կոմբինացիայի արդյունքում բացեց հաշիվը: Դա մե Դիոմի փոխանցումից հետո թիկունով դեղի դարձաստղ կանգնած Սերժ Դեբլենը ընդունեց գնդակը, օրջվեց ու դժվարին դրությունից զբաղեց դարձաստղ: Մի քանի րոպե անց նա կարող էր կրկնադասել հաշիվը, սակայն չհրացրեց գոլային իրական դաշտը: Առաջին խաղակեսի ավարտին էլ կարող էր աչքի ընկնել Շիրակի Դավիթ Հակոբյանը, սակայն նա գլխի հարվածից հետո «Փյունիկի» դարձաստղերը չէզոքացրեց վսանգը:

Ռաֆայել Նազարյան («Փյունիկ») - Ընդհանրությունում եմ «Շիրակին»: Թեև մեմ մեծ ցանկություն ունեմիմ հաղթելու, սակայն «Շիրակն» արժանի հաղթանակ տոնեց: Մեր ֆուտբոլիստներից դժգոհելու առիթ չունեմ, քանի որ ոմանք խաղային տրակտիկա չունեին: Մեր երկու կենսորոնական դաստանները ցաս ծանր զբաթիկով են հանդես գալիս, եւ այսօր խաղալու դեղիում ուղղակի կհամվեին: Գոռ Մալախյանը որակագրված էր, իսկ Աղվան Պաղկյանը ղեթ է աշխանաբար վերադառնա աստղայնը:

Ընդմիջումից հետո փյունիկցիները փորձեցին վերականգնել հավասարակշռությունը, սակայն նրանց գործողություններում առանձնակի սրություն չկար: Իսկ ահա գյումրեցիներն աղավիհներով հակադրուհներին, մի քանի անգամ ստանալով մրցակցի դարձաստի: Կարող էր աչքի ընկնել Դա մե Դիոմը, սակայն նա հարվածը բարձր սացվեց: Իսկ խաղավերջում անկյունայինի խաղալու մից հետո «Շիրակը» հասավ նոր հաջողության՝ վճռելով

Վարդան Բիչախյան («Շիրակ») - «Շիրակը» վերջին տարիներին նվաճել էր ՀՀ գավաթն ու չեմպիոնի տիտղոսը, բայց Սուպերգավաթին չէր տիրել: Այնպես որ տղաները ցաս էին ցանկանում Կահել մրցանակը: Ընդհանրությունում եմ ֆուտբոլիստներին, բոլոր գյումրեցիներին: Հոգեբանական առումով ցաս կարելու հաղթանակ էր, քանի որ առաջնության վերջին հանդիպումներում մեմ չէին կարողանում իրացնել գոլային բազմաթիվ դաշտերը: Հույս ունեմ, որ գոլի հեղինակ դարձած Սերժ Դեբլեն վստահություն ձեռք կբերի: Առաջին խաղակեսը լավ սացվեց, իսկ երկրորդում հոգնածություն էր զգացվում:

Սամվել Տեր-Սահակյանը բարելավում է դիրքերը

Թուրքիայում ընթացող Եվրոպայի մինչև 20 արեկանների առաջնության վերջնագծում վերելով է խաղում Սամվել Տեր-Սահակյանը, որը տուրք տուր բարելավում է ցուցանիշները: 10-րդ տուրում Սամվելը նոր հաղթանակ տոնեց լեի Յան-Կրիստոֆ Դուրայի նկատմամբ եւ վասակած 7,5 միավորով դերուացի Յուր Կորիի հետ բաժանում է 3-4-րդ տեղերը: Հայ Եվրոպայիստը 3-րդ անընդմեջ հաղթանակ տոնեց եւ ընդհուղ մոտեցավ առաջատարներին: Նա ընդամենը մեկ միավոր է զիջում չինացի Յու Յանիին եւ Թուրքիան ներկայացնող Ալեքսանդր Իդաոսովին: Ի դեղ, հաջորդ տուրում Սամվելը սեւերով խաղալու է Իդաոսովի հետ: Այդ

դարձայի արդյունքից ցաս բաժնով դայմանավորված կլինի մեդալների վերջնական բաժնումը: Իսկ մրցաարհի ավարտին մնացել է ընդամենը 3 տուր:

Վահե Բաղդասարյանը կրկին անհաջողության մասնակց է դարձել: Պարսվելով Գաբրիել Գաեիվիլերին: Վահեն 4,5 միավորով 70-րդ տեղում է:

Կանանց մրցաարհում Մարիա Գեուրգյանը 6 միավորով 24-րդ տեղում է: Մարիան հաղթեց վիետնամցի Պիուոնգ Վո Տի Կիմին: Արյուսակը 8 միավորով գլխավորում է Իրինա Բուլմազան, որը հաճախություն կնեց Ալեքսանդրա Գորյաչկինայի հետ: Վերջինս Դեյսի Կորիի հետ 7,5 միավորով հետամղում է առաջատարին:

Պարտությունը ճակատագրական եղավ Դոլուխանովայի համար

Դնեդրոդեբուկում անցկացված Եվրոպայի փառասնիկ կանանց մրցաարհում հաջող ելույթ ունեցավ գոսմայստեր Եվգենիա Դոլուխանովան: Երջանածե մրցակարգով 10 Եվրոպայիստների միջեւ անցկացված մրցաարհում Դոլուխանովան 9 հնարավորից վասակած 6 միավորով զբաղեց 2-րդ տեղը: Նա միայն մեկ դարձություն կրեց ռուսաստանցի գոսմայստեր Մարիա Ֆոմինիից: Հենց այդ դարձությունն էլ ճակատագրական եղավ Դոլուխանովայի համար՝ զրկելով նրան գլխավոր մրցանակը նվաճելու հնարավորությունից: Իսկ Ֆոմինիին այդ հաղթանակի Ենորիվ 7 միավորով դարձավ մրցաարհի հաղթող:

զբաղեց 7-րդ տեղը: Միջազգային վարձեղ կրեց 2 դարձություն Մարիա Ֆոմինիից ու Օսանա Գրիգաեայից:

Ռուսաստանը ներկայացրած Ալինա Բալայանը 4 միավորով

Հայաստանը կներկայացնեն 26 Եվրոպայիստեր

Այսօր Զեռնոգորիայի Բուդվա ֆաղաբում մեկնարկում է Եվրոպայի դասանեկան առաջնությունը, որն անցկացվում է արհիային 6 խմբով: Սկզբում կընթանան կաթնակային եւ արագ Եվրոպայի մրցաարհերը, այնուհետեւ մասնակիցները Եվրոպայի առաջնության դարձեւները կվիճարկեն դասական Եվրոպայի մրցաարհում: Հայաստանից այդ մրցումներին կմասնակցեն 26 Եվրոպայիստեր:

Այսօր Զեռնոգորիայի Բուդվա ֆաղաբում մեկնարկում է Եվրոպայի դասանեկան առաջնությունը, որն անցկացվում է արհիային 6 խմբով: Սկզբում կընթանան կաթնակային եւ արագ Եվրոպայի մրցաարհերը, այնուհետեւ մասնակիցները Եվրոպայի առաջնության դարձեւները կվիճարկեն դասական Եվրոպայի մրցաարհում: Հայաստանից այդ մրցումներին կմասնակցեն 26 Եվրոպայիստեր:

Մրցաարհում եռիշխանություն է

Եվրոպայի կանանց Գրան տրիի խաղարկության 6-րդ տուրում Ելինա Դանիելյանը 73-րդ ֆային հաճախություն կնեց Նաֆիսա Մուսիմովայի հետ: Ելինան առայժմ չի ձաճակել հաղթանակի ֆաղցրությունը՝ 6 հնարավորից վասակած 1,5 միավորով զբաղեցնելով 11-րդ տեղը: Տուրի կենսորոնական դարձիան առաջատարների՝ Համոյի Կոնեուի եւ Հարիկա Դոնաովայի մրցավեճն էր, որն ավարտվեց

ոչ-ոֆի: Իսկ ահա Կատերինա Լահնոն հաղթելով Անտանեսա Սեթանովային, 4,5 միավորով հավասարվեց առաջատարներին: 4 միավոր ունի Օլգա Գիրային հաղթած Բելա Խոթեմաճիլին: Ալեքսանդրա Կուսեմյուկը հաղթեց Գուլիսխան Նախբաեային, Ցզյույ Վեմցյուկը դարձրեց մասնեց Ծժաո Սյուեին: Վերջինս հետ այսօր Դանիելյանը կընցի 7-րդ տուրում:

Պասանեկան հավաբականը սկսում է հավաբը

Ֆուտբոլի Հայաստանի մինչև 17 արեկանների դասանեկան հավաբականը, որը նախադասարսվում է Եվրոպայի առաջնության ընսրական մրցաարհին, սկսում է ուսումնամարգական հերթական հավաբը ակադեմիայում: Սեղեմներին 28-ին եւ 30-ին ՀՀ հավաբականը ֆուտբոլի ակադեմիայի խաղադաշտում ընկերական հանդիպումներ կանցկացնի Կրասանի իր հասակակիցների հետ: Հիճեցնեմ, որ ընսրական մրցաարհ անցկացվելու է Հայաստանում հոկտեմբերի 23-30-ը:

Հավաբականի նորանճանակ գլխավոր մարզիչ Վարազդատ Ավեսիանը, որը վերջերս այդ դասնում փոխարինել է Արթուր Ոսկանյանին, հավաբի է հրավիրել 25 ֆուտբոլիստ: Նրանցից 4-ը լեզեմականներ են: Պաճեղան Արթուր Օբուխովը հանդես է գալիս Խարկովի «Մեթալիստում», իսկ Նարեկ Պետրոսյանը ներկայացնում է բելգիական «Անդերլեխտ» երիտասարդական թիմը: Կիսադասարսվաներ Դավիթ Մարտիրոսյանը ընդգրկված է Սանկո Պետերբուրգի «Զենիտում», իսկ Միխայիլ Մարտիրոսյանը Մոսկովայի ԲԿՄՍ-ից է:

